

ISSN 2224-5294

2014•3

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚОҒАМДЫҚ ЖӘНЕ ГУМАНИТАРЛЫҚ
ҒЫЛЫМДАР СЕРИЯСЫ

СЕРИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ
И ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

3 (295)

МАМЫР – МАУСЫМ 2014 ж.
МАЙ – ИЮНЬ 2014 г.
MAY – JUNE 2014

1962 ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 1962 ГОДА
PUBLISHED SINCE JANUARY 1962

ЖЫЛЫНА 6 РЕТ ШЫҒАДЫ
ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД
PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

АЛМАТЫ, ҚР ҰҒА
АЛМАТЫ, НАН РК
ALMATY, NAS RK

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, педагогика ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА-сының құрметті мүшесі, проф.
С.Ж. ПРАЛИЕВ

Бас редактордың орынбасарлары

ҚР ҰҒА академиктері **К.Н.НӘРІБАЕВ, Ә. Н. НЫСАНБАЕВ, Ө. АЙТБАЙ**

Редакция алқасы:

ҚР ҰҒА-ның академиктері: **К.М. Байпақов, С.Н. Сәбікенов, С.С. Қирабаев**; ҚР ҰҒА корреспондент мүшелері **Х.М. Әбжанов, Р.Б. Әбсаттаров, М.Х. Әбусейітова, Б.А. Байтанаев, У. Қалижанұлы, М.Қ. Қойгелдиев, З.К. Шауқенова**; заң ғ. д., проф. **Д.М. Баймаханова**, философия ғ. д. **Г.Г. Барлыбаева** (жауапты хатшы), филол. ғ. д., проф. **Ә. Дербісәлі**, э. ғ. д. **С.С. Еспаев**, ф. ғ. д. **М. Малбаков**, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, психол. ғ. д., проф. **Ж.И. Намазбаева**, ҒА академигі **Г. Руснак** (Молдова), ҒА академигі **АН А. Рошка** (Молдова), ҒА академигі **Г. Белостечник** (Молдова), ҒА академигі **Н. Велиханлы** (Әзірбайжан), ҒА корр.мүшесі **АН З. Сафарова** (Әзірбайжан), ҒА корр.мүшесі **Ш. Мурадов** (Әзірбайжан), ҒА академигі **Т.Н. Назаров** (Тәжікстан), з.ғ.д., проф. **В.А. Устименко** (Украина), экон. ғ.д., проф. **В.Н. Василенко** (Украина)

Главный редактор

член-корреспондент НАН РК, доктор педагогических наук, проф., почетный член НАН РК
С.Ж. ПРАЛИЕВ

Заместители главного редактора

академики НАН РК **К.Н. НАРИБАЕВ, А. Н. НЫСАНБАЕВ, У. АЙТБАЙ**

Редакционная коллегия:

академики НАН РК: **К.М. Байпақов, С.Н. Сабикенов, С.С. Қирабаев**; член-корреспонденты НАН РК **Х.М. Абжанов, Р.Б. Абсаттаров, М.Х. Әбусейітова, Б.А. Байтанаев, У. Қалижанұлы, М.Қ. Қойгелдиев, З.К. Шауқенова**, д.ю.н., проф. **Д.М. Баймаханова**, д. философ. наук **Г.Г. Барлыбаева** (ответсекретарь), д. филол. н., проф. **А. Дербісәлі**, д. э.н. **С.С. Еспаев**, д. филол. н., проф. **М. Малбаков**, почетный член НАН РК, д. психол. наук, проф. **Намазбаева Ж.И.**, академик **АН Г. Руснак** (Молдова), академик **АН А.Рошка** (Молдова), академик **АН Г. Белостечник** (Молдова), академик **АН Н. Велиханлы** (Азербайджан), член-корр. **АН З.Сафарова** (Азербайджан), член-корр. **АН Ш. Мурадов** (Азербайджан), академик **АН Т.Н. Назаров** (Таджикистан), д.ю.н., проф. **В.А. Устименко** (Украина), д. э. н., проф. **В.Н. Василенко** (Украина)

Editor-in-chief

corresponding member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan,
doctor of pedagogical sciences, honorary member of NAS of the RK, prof.
S. ZH. PRALIEV

Editorial staff:

academicians of NAS of the RK **K.N. NARIBAYEV, A.N. NISANBAYEV, U. AITBAI**

Deputy editor-in-chief

academicians of NAS of the RK: **K. M. Baipakov, S.N. Sabikenov, S.S. Kirabayev**; corresponding members of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan **Kh.M. Abzhanov, R.B. Absattarov, M. Kh. Abuseitova B.A. Baitanayev, U. Kalizhanuly, M.K. Koigeldiyev, Z. K. Shaukenova**, doctor of juridical sciences, prof. **D.M. Baimakhanova**, doctor of philosophical sciences **G.G. Barlybayeva** (secretary), doctor of philological sciences, prof. **A. Derbisali**, doctor of economical sciences **S.S. Espayev**, doctor of philological sciences, prof. **M. Malbakov**, honorary member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, doctor of psychological sciences, prof. **Namazbayeva Zh.I.**, academicians of NAS **G. Rusnak** (Moldova), academicians of NAS **A.Roshka** (Moldova), academicians of NAS **G. Belostechnik** (Moldova), academicians of NAS **N. Velikhanly** (Azerbaijan), corresponding members of the NAS **Z.Safarova** (Azerbaijan), corresponding members of the NAS **Sh. Muradov** (Azerbaijan), academicians of NAS **T.N. Nazarov** (Tadjikistan), doctor of juridical sciences, prof. **V.A. Ustimenko** (Ukraine), doctor of economical sciences, prof. **V.N. Vasilenkoo** (Ukraine)

Известия Национальной академии наук Республики Казахстан. Серия общественных и гуманитарных наук.
ISSN 2224-5294

САЙТ НАН РК: <http://akademiyanauk.kz/>

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов
Министерства культуры и информации Республики Казахстан № 10894-Ж, выданное 30.04.2010 г.
Периодичность 6 раз в год
Тираж: 3000 экземпляров
Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219-220, тел. 272-13-19, 272-13-18
Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2014 г.

ӘОЖ 81'25
 ВАК 10.02.19

И.Қ.ӘЗІМБАЕВА

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІ АУДАРУДАҒЫ ҚИЫНДЫҚТАР (М.ӘУЕЗОВТІҢ «АБАЙ ЖОЛЫ» ЭПОПЕЯСЫ НЕГІЗІНДЕ)

Аңнотация

Мақалада фразеологизмдердің түпнұсқадан аударма тілге аударудың негізгі амал-тәсілдері мен жолдары көрсетілген. Фразеологизмдерде көрініс тапқан ұлттық-мәдени компоненттерді аудару барысында аудармашы үшін біршама қиындықтар туындайды. Олардың әлемдік бейнесінің екінше тілдегі көрінісі мүлдем басқа тілдік бірліктермен не басқа ұғымдармен көрініс табуы мүмкін. Сондықтан аударма барысындағы аудармашы қызметіне ерекше назар аударылған.

Тірек сөздер: фразеологиялық бірлік, түпнұсқа тілі, аударма тілі, фразеологиялық аударма, фразеологиялық емес аударма, аудармашы.

Ключевые слова: фразеологическая единица, исходный язык, язык перевода, фразеологический перевод, нефразеологический перевод, переводчик.

Keywords: phraseological unit, starting language, translation language, phraseological translation, non-phraseological translation, translator.

Аударма өнерінің адамзат тарихымен бірдей қалыптасуы мен көнелігінің себебі адамның әлеуметтік-мәдени болмыс ретінде әлемді барынша терең білуі үшін өзінің мәдени дүниетаным мен өмір салтының айрықша құбылыстарымен байланыс құру қажеттілігімен сабақтасады. Бұл байланыс ортақ өмір саласын бөлісудің бір қажеттілігі әрі адам сезімі мен дүниетанымын білдіру құралы болған тілдің көмегімен жүзеге асырған мәдениеттің өнімі. Мәдени өзгеріске жарыспалы сипатта уақытпен бірге тілде де өзгерістер пайда болады. Тіл жанды ағза сияқты: туады, дамиды, жаңарады, өзгереді, тіпті өледі де.

Мәдени жиынтық қордың ұрпақтар арасындағы көпірі болған тілдің өзгерісі ауызша қарым-қатынаста қоғамның күнделікті өмірде жүзеге асырылатын мәселені өмірге әкелді. Алайда көркем шығармаларға қатысты жағдай мүлдем басқаша. Қандай түрде болсын, жазбаша шығарма сол уақыт оқырманына арналады және оның тілімен жазылады. Жазбаша шығарма бір рет жазылады және жылдар бойы өмір сүреді. Алайда жазбаша шығарманың тілі жарияланғаннан кейін ескіре бастайды. Өйткені жазбаша шығарманың тілі тұрақты, ал қолданбалы тіл болса өзгермелі сипатта болады. Сондықтан кей жағдайда тарихи шығармаларда сөз ажарын келтіретін фразеологизмдер бүгінгі таңда қолданылмауы да мүмкін. Немесе мағынасы солғындаған жағдайлар да болады. Мақаламызда көркем аудармадағы фразеологизмдердің көркемдік кестесін танып, аудармашылық ізденістеріне шолу жасау мақсаты көзделген. Сондай-ақ М.Әуезовтің «Абай жолы» эпопеясындағы фразеологизмдердің танымдық мәнін, жасалу жолдарын, аудармада берілу амалдарын, жалпы әдеби аударманы түбірлі зерттеу, талдау барысында туындайтын өзекті мәселелерді өз деңгейінде саралау міндеті айқындалып отыр.

Романнан алынған бірнеше мысалдарды салыстыра талдайық:

Айналышқы жегендей – тұрақты тіркесі әдетте төңіректен, ұзап кете қоймайтын, маңайлап жүріп алатын кісі туралы айтылады. Шығармада бұл тіркес келесі үлгіде берілген:

Түпнұсқа	Л.Соболев аудармасы	А.Ким аудармасы
«Абайдың үлкен үйіне кірісімен Шұбарды көрген жерде Такежан жиырылып, қарыс қарап қалды. «Әлгі қалаға асығыс жөнелткен пысық жігітіміз сенбісің? Семейге жеткен шығар десем, мұнда жүр ме ең малтығып, <i>айналышқы жегендей</i>	«Увидев у брата Шубара, Такежан раздраженно сказал: - А, вот где тот, кого мы просили спешить в город! Я думал, ты уже там, оказывается, ты <i>крутишься здесь! В прядки с нами играешь?</i> – злобно усмехнулся он» [3, 95].	«Увидев Шубара в абаевском доме, Такежан скривился от досады и недооательно проворчал: – Е, ты ли это, наш расторопный джигит, которого мы послали в Семей? Мы-то думали, что ты уже там, а ты, оказывается, <i>заскочил сюда и</i>

айналсоқтап!» – деп кекетіп отырып ызымен күлді [1, 117].	торчишь здесь, – неужели затем, чтобы никого не обидеть, а? [4, 135].
---	---

Қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде айналшық – бірінші мағынасы мал көтенішегінің сыртқа қараған бөлігі, сыртқы жиегі, ернеуі. Екінші мағынасы – улы шөп [2, 25]. Қазақ халқының тұрмысында ет мүшелеу салтында малдың (әсіресе қойдың) көтенішегін жас балаларға жегізбейді, табакқа салмайды. Отбасынан айналсоқтап шықпай қояды деген түсініктен туған. Сондықтан айналшықта – бір жерді төңіректеп, қара үзіп кете алмау және айналшық жегендей – бір нәрсенің төңірегінен шыр айналып, айналсоқтап шықпау мағыналарын білдіретіні содан.

Түпнұсқадағы тұрақты тіркестің семантикалық транспозиция тұрақтылығы аудармада сақталмаған. Автор *малтығын, айналышық жегендей айналсоқтап* сөздерін градация түрінде әдейі жақындастырып, жалғастыру арқылы ойды айрықша әсерлі жеткізіп, мәтіндегі көркемдегіш қасиетін арттырған, себебі малтығу, айналшық жегендей (шыр айналып шықпау) айналсоқтау (қайта айналып келе беретін, әдетте жел) барлығының беретін мағынасы бір. Ал аудармашылар *время кружится около* сөзбе-сөз аудармасын пайдаланып *все крутишься здесь* (Соболев), *заскочил сюда и торчишь здесь* (Ким) деп фразеологизмнің экспрессивтілік мәнін әлсіреткен.

Фразеологизм – (фразеологиялық бірлік) семантикалық тұрақты байланыста болатын сөйлемдер мен сөздердің тіркесуі [5, 261] болғандықтан, олар әрдайым жазушының бейнелі ойын жеткізуде бірден-бір таптырмас құрал болып табылады.

Айып-анжы берді – айып төледі, айыбының төлемін өтеді.

Айыбын бетіне басты, айып тақты, айыбын жуды, айып көрді, айыпқа жығылды, айыпқа бұйырма, айып-шамы жоқ сынды фразалық тіркестер құрамындағы айып – көне сөз, беретін мағыналары 1. Қылмыс жасап, жазалы болғандығы үшін заттай төленетін ақы. 2. Кінә, жазық, әбестік. 3. Мін, кемшілік, жетімсіздік [2, 29].

Алдымен *айып-анжы* сөзінің этимологиялық мағынасын ашу қажет және мұны аударма құбылысымен үйлестіру керек. Анжы – дәріге малынған қыл, анжыма – ердің алдыңғы және артқы қапталындағы тесіп өткізілген кішкене қайыс немесе шынжыр, анжырлы – қары қатқан, күрткі болған. [6, 47]. Айып-анжы – X-XII ғасырда монғолдар кісі өлтірген, ұрлық және басқа сол сияқты айып істегендерге құн төлететін болған. Ондай құн *анжу* (анжу) деп аталған. Сол анжыны төлегеннен кейін айыпкер ешбір жаза шекпейтін болған. Ал анжыға көбіне мал, кейде дүние-мүлік те төлеп отырған. Қазақ тіліндегі анжы және монғол жазба тілінде кездесетін анжы сөзімен мағыналық жағынан да, тұлғалық жағынан да үйлесімді [6, 39].

Түпнұсқа	Л.Соболев аудармасы	А.Ким аудармасы
«Сол малымның төлеуі ғана емес, әр тұяғымның айыбы-анжысы бірге айтылмаса, бітімі жоқ [1, 132].	«Я хочу взискать не только за уничтоженные косяки но и за обиду. Иначе о примерении ничего и говорить» [3, 102].	«Я не успокоюсь, пока Жигитек не заплатит кун за содеяное преступление и за обиду, которую нанесли нам!» [4, 152].

Романды бұл тіркесті автор бірнеше жерде қолданады: «*Айып-анжысымен* дәл жуандардан әперемін деп кетті», сондай ақ, «Сенің кешегі күнгі еңбегіне *ағайын-анжы* ырзалық айтыпты» тәрізді *ағайын-анжы* тіркесіндегі *анжы* сөзі осы тұлғасында жеке жұмсалмайды, сөздің құрамында ғана қолданады. Қазақ тілінің қысқаша этимологиялық сөздігінде анжы сөзінің мағынасы «енші» сөзіне жақын деп берілген. Ерте кезде қызға енші бергенде, дүние малмен қоса, малшы-жаршыларды тағы сол сияқты адамдарды қоса берген. Кейін еншіге берілген адамдардың біразы иелерімен жақындасып, ағайындасып кеткен. Сөйтіп інже басқа адамдармен ағайындасып, туыстасып кететін болған, сондықтан інжі (енжі) сөзі ағайын сөзінің ықпалынан інжі сөзінің дауысты дыбыстары жуандап, бірінші буында, i-ä-а болып, екінші буында i-ы болып ауысқан. [6, 38].

Аудармашы А.Ким *айып-анжысын өтеу* фразеологиялық тіркес құрамындағы сыңарларының семантикалық-стильдік қызметін дәл жеткізу мақсатында *заплатит кун за содеяное преступление и за обиду* деп түсіндірме аударма жасаған. Бұл аудармасында фразеологизмнің ұлттық реңкі сақталғанымен (кун) оның әуелгі мағынасы өзгеріп, фразеологиялық тұтастықтан гөрі қара сөзбен

аудару тәсілін тиімді деп тапқан.

Басынан сырық кетпеді (арылмады) – қысым көрді, таяқ жеді, аяқ асты болды. Негізінде басынан сырық, желкесінен тоқпақ кетпеу не малынан құрық кетпеу тіркестерімен коса айталады. Осы жердегі сырық – киіз үйдің киізін жөндеуге, түндікті көтеріп ашуға арналған ұзын таяқ. Сырықта – сырық жұмсау, ұру, сырықтау – ұзын, биік, сырықша – кішірек сырық [2, 766].

Түпнұсқа	Л.Соболев аудармасы	А.Ким аудармасы
«Сыныққа сылтау таба алмай отырған Құнанбай ғой. Қаршадай қыз өлді деп сауын айтып, ас беруші ме ем? Тіпті берсем де <i>басым сырықтан арылар</i> ма еді? Кінәласа, құн тілесін енді менен. Бірақ тек әлі жетсе, алып көрсін!» деп Бөжей бір-ақ томырылды [7, 171].	– Конечно, кому же раздувать пламя, как не Кунанбаю! Неужели мне оповещать народ и устраивать поминки по ребенку с ноготок? – грубо отрезал он. – Да если бы я даже сделал это, разве <i>отвел бы он удар от моей головы?</i> Если я виноват, пусть взыскивает с меня за кровь. Пусть попробует, если в силе! [8, 146].	– Это Кунанбаю свойственно искать причину для оправдания какого-нибудь своего нового подвоха. Что надлежало мне сделать? Неужели справить тризну по смерти девчонки, размером с ноготок? Ну, если и справил бы – то что, <i>моя голова убереглась бы от коварного удара сзади, с его стороны?</i> Если считает, что я виноват в смерти, пусть потребует с меня кун, выкуп за смерть. Только пусть сначала попробует взять его у меня, если на то хватит у него силенок [9, 224].

Басынан сырық, малынан құрық кетпеу – сөзбе-сөз аудармасы *с головы не сходит шест, с лошадей курок. Подвергаться притеснениям и побоям – быть под пятой / под гнетом, под властью/.*

Жарықтығым, Майбасар, *басыма сырық, малыма құрық* сілтеген өз қылығыңды, осы Майбасар қылығың, сен неге айтпайсың?

Говоришь, избил твоего посыльного? Почему же ты, почтенный Майбасар, молчишь о своем издевательстве над нами? Мы ведь *под пятой твоей*.

Г.Гачечиладзе аудармашы қызметі туралы мындай пікірде: «... шығармашылық үдеріс кезінде аудармашы өзінің интуициясы, интеллектісі мен тәжірибесіне сүйенуі керек. Тәжірибе де теориялық білімді қажет етеді. Тарихқа үнілетін болсақ, көркем аударма екі негізгі принцип негізінде жүзеге асырылады: сөзбе сөз дәл аударма бірақ көркемдігі қанық емес аударма және көркемдігі толық жеткізілген бірақ түпнұсқадан алыс еркін аударма» [10, 76]. Осы мақсатпен аудармашының жасаған өзгерістері шындыққа жанаспады деп сыналуы мүмкін. Түпнұсқа мәтіннен ажырамау үшін ондағы сөздердің орнына балама сөздермен алмастырып жасалатын аударма үнемі түпнұсқаға сәйкесе бермеуі де мүмкін. Өйткені аудармадан күтілген мақсат жасалған өнімнің қолданбалы болуы. Аударманың қолданбалы болуы түпнұсқа мәтіннің түпнұсқа мәтінде тудырған әсерін аударма мәтінде мақсатты түрде жеткезе алуы саналады.

Көркем туындыларды қазіргі уақыт оқырмандарына ұсыну үшін шығармалардың аударылуына айрықша ықылас керек. Негізінен стильдік, тілдік көркемдігі сақталуы тиіс. Өйткені аударма тек тілдер арасында ғана емес, сонымен қатар бұл тілдің өткендегі мәдени элементтерін жаңа ұрпаққа жеткізу үшін де жасалады. Жазушының көркем шығарманы жазудағы мақсаты сол туындының қызықты оқылуы, оқырманның одан шынайы әсер алуы. Егер қандай бір шығарма оқырмандар тарапынан аса қызығушылықпен оқылса, жақсы қабылданса, онда жазушының алдына қойған шығармашылық мақсатына толық жеткені.

ӘДЕБИЕТ

- 1 Әуезов М. Абай жолы: Роман-эпопея. Үшінші кітап. – Алматы: Жазушы, 2013. – 384 б.
- 2 Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. Жалпы редакциясын басқарған Т.Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 968 б.
- 3 Ауэзов М. Путь Абая. Роман. Том II. – Алматы: Жазушы, 2006. – 616 с.
- 4 Ауэзов М. Путь Абая / Пер. А.Кима. – Алматы: ИД Жибек жолы, 2009. Кн.3. – 420 с.
- 5 Салқынбай А., Абақан Е. Лингвистикалық түсіндірме сөздік: – Алматы: Сөздік-Словарь, 1998. – 304 бет.
- 6 Қазақ тілінің қысқаша этимологиялық сөздігі. Редколл. А.Исқаков, Р.Сыздықова, Ш.Сарыбаев. Алма-Ата : Наука 1966. – 240 бет
- 7 Әуезов М. Абай жолы: Роман-эпопея. Бірінші кітап. – Алматы: Жазушы, 2013. – 376 б.
- 8 Ауэзов М. Путь Абая. Роман. Том I. – Алматы: Жазушы, 2006. – 616 с.

- 9 Аuezov M. Путь Абая / Пер. А. Кима. – Алматы: ИД Жибек жолы, 2007. Кн.1. – 470 с.
- 10 Гачечиладзе Г. Художественный перевод и литературные взаимосвязи. Москва: Советский писатель. – 1972. – 263
- 11 Кожаметова Х.К., Жайсакова Р.Е., Кожаметова Ш.О., Казахско- русский словарь. – Алма-Аты: Мектеп, 1988. – 224 с.
- 12 Орысша-казакша фразеологиялык сөздік. Алматы: Ғылым, 1985. – 224 б.

REFERENCES

- 1 Auevov M. *Abaj zholy: Roman-jepopeja*. Yshinshi kitap. Almaty: Zhazushy, 2013. 384 b. (in Kaz).
- 2 *Kazak tilinin tusindirme sozdigi*. Zhalpy redakciyasyn baskargan T.Zhanuzakov. Almaty: Dajk-Press, 2008. 968 b. (in Kaz).
- 3 Auevov M. *Put' Abaja*. Roman. Tom II. Almaty: Zhazushy, 2006. 616 s. (in Russ.).
- 4 Auevov M. *Put' Abaja* / Per. A.Kima. Almaty: ID Zhibek zholy, 2009. Kn.3. 420 s. (in Russ.).
- 5 Salrynbaj A., Abakan E. *Lingvistikalık tusindirme sozdik*. Almaty: Sozdik-Slovar', 1998. 304 bet. (in Kaz).
- 6 *Kazak tilinin kyskasha jetimologijalyk sozdigi*. Redkoll. A.Iskakov, R.Syzdykova, Sh.Sarybaev. Alma-Ata : Nauka 1966. 240 bet (in Kaz).
- 7 Auevov M. *Abaj zholy: Roman-jepopeja*. Birinshi kitap. Almaty: Zhazushy, 2013. 376 b. (in Kaz).
- 8 Auevov M. *Put' Abaja*. Roman. Tom I. Almaty: Zhazushy, 2006. 616 s. (in Russ.).
- 9 Auevov M. *Put' Abaja* / Per. A.Kima. Almaty: ID Zhibek zholy, 2007. Kn.1. – 470 s. (in Russ.).
- 10 Gachechiladze G. *Hudozhestvennyj perevod i literaturnye vzaimozvjazi*. Moskva: Sovetskij pisatel'. 1972. 263 (in Russ.).
- 11 Kozhahmetova H.K., Zhajsakova R.E., Kozhahmetova Sh.O., *Kazahsko-russkij slovar'*. Alma-Aty: Mektep, 1988. 224 s. (in Kaz).
- 12 *Oryssha-kazaksha frazeologijalyk sozdik*. Almaty: Gylym, 1985. 224 b. (in Russ.).

Азимбаева И.К.

Казахский национальный университет имени Аль-Фараби, PhD докторант
Казахстан, г.Алматы

ТРУДНОСТИ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ
(НА МАТЕРИАЛЕ ЭПОПЕИ М.АУЭЗОВА «ПУТЬ АБАЯ»)

В статье рассмотрены основные способы и приёмы перевода фразеологизмов с исходного языка на язык перевода. Подчёркнуто значение личности переводчика при выполнении перевода. Заложенный в фразеологизме национально-культурный компонент зачастую становится сложным явлением при переводе образного устойчивого оборота с языка-оригинала на язык-аналог. Фразеологическая картина мира, бытующая в сознании одного языкового сообщества, не всегда совпадает с мировосприятием другого. В целях поиска приемлемого варианта понимания в случае соприкосновения разных культур переводчик прибегает к приемам описательного толкования, систематизация которого является задачей данной статьи.

Azimbayeva I.K.

Kazakh National University named after al-Farabi, PhD doctoral student
Kazakhstan, Almaty

TRANSLATION DIFFICULTIES OF THE PHRASEOLOGICAL UNITS
(ON THE BASIS OF M. AUEZOV'S NOVEL "WAY OF ABAI")

The main ways and methods of transferring phraseological units from source language into target one are considered in the given article. The importance of a translator's personality during translation is emphasized here. The national and cultural component put in the phraseological unit often becomes the difficult phenomenon throughout the translation of a figurative steady turn from original language into language-analog. The phraseological picture of the world occurring in consciousness of one language community does not always coincide with attitude of another society. To search an acceptable option of understanding in case of contact of different cultures the translator resorts to methods of the descriptive interpretation which systematization is a task of this article.

Әзімбаева Индира Қайратқызы

Фразеологизмдерді аударудағы қиындықтар (М.Әуезовтің «Абай жолы» эпопеясы негізінде)
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, филология, әдебиеттану және әлем тілдері факультетінің 3-курс
PhD докторанты, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ жанындағы Абай ғылыми-зерттеу институтының кіші ғылыми қызметкері
Қазақстан, Алматы қ.

МАЗМҰНЫ
Зерттеулер

<i>Әбсаттаров Р.Б.</i> Саяси жанжалдарды басқару және бақылау технологияларының ерекшеліктері: жүйелік талдау.....	3
<i>Өтепов А.Т., Әбіл Е.К.</i> Әуестасымалдау рыногы дамуының ерекшелігі және ҚР азаматтық авиациясының келешектері.....	11
<i>Дүйсекова К.К., Толыбаева К.К.</i> «Қонақжайлылық» концепті және оның қазақ, ағылшын және француз тілдерінде мәлімделуі (аударма мәселелері).....	17
<i>Әбдікәрім А.М.</i> Білім және ғылымның бірігуі контекстіндегі жоғары оқу орындарының даму болашағы туралы.....	30
<i>Маманова Х.М.</i> Халықаралық туризм нарығы және Қазақстан.....	35
<i>Фурсов В.Г.</i> «Биткойн» виртуалды валютасы қажеттілігінің кейбір аспектілері.....	41
<i>Зейнулина А.Ф., Токсанбаев Д.О.</i> Техникалық сала терминдерінің қазақ тіліне аударылуы мен қолданылу мәні.....	44
<i>Шамахова А.</i> Қырғыз сөз өнері және шыңғыс айтматов туындыларын оқыту мен зерттеу мәселелері.....	48
<i>Нүкеева А.</i> Әбубәкір Қайран ақынның «Кенесары» дастаны.....	52
<i>Әмірханова А.А., Сейіткереева Г.А., Қарабалина А.А., Наурзалина Д.Г.</i> Өз біліктілігі тетігінің жүзеге асуы: қағидалық аспект	62
<i>Қарабалина А.А., Аймағамбетова О.Х., Қажығалиев Н.Ж., Наурзалина Д.Г., Измағанбетов А.К., Утеуова А.А.</i> Қазақстанда және Башкирияда әйел адамның стереотиптік мінез-құлқы орнату мүмкіндіктері.....	67
<i>Наурзалина Д.Г., Файзуллина А.К., Толегенова А.А.</i> Неврологиялық аурудың беймаза деңгейі байқауының психологиялық өзгешеліктері.....	73
<i>Амирханова А.А., Наурзалина Д.Г., Нуганова А.Г.</i> Студенттерде өздігінен білім алу уәжінің қалыптасуы.....	77
<i>Наурзалина Д.Г., Қарабалина А.А., Бердимуратова Л.Б., Лаукенова О.Д., Сатығалиева Г.Б., Исатаева Б.Б.</i> Студент-психологтарда тұлғалық регуляцияның әлеуметтік және эмоционалдық интеллект түсініктері.....	82
<i>Ерімбетов Н.С., Мұхамеджанов Б.А., Абусейітов Б.А., Данияров Т.Ә., Худияров Г.Б.</i> Дене тәрбиесі арқылы спортшы ізбасарларды дайындаудың ғылыми педагогикалық негізі.....	89
<i>Ниязбаев А.</i> Қазақстандағы камералық-аспап музыкасының дамуының өзгешелік сұрақ сипаттамасы	93
<i>Әзімбаева И.Қ.</i> Фразеологизмдерді аударудағы қиындықтар (М.Әуезовтің «Абай жолы» эпопеясы негізінде).....	97
<i>Қалиева А.Қ.</i> Иранбек Оразбаевтың тәуелсіздік кезеңіндегі поэзиясы.....	101
<i>Бекетова Қ.Н., Байсариева Б.Б.</i> Экономиканың нақты секторларындағы инвестициялық қызметтің ерекшеліктері.....	105
<i>Жұмағұлова Қ.Ә.</i> Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мектеп оқулығының рөлі.....	111
<i>Жанақова Н.Т.</i> Қайраткер ғалым (<i>Сағындық Жүнісұлы Кенжебаевтың 90 жаста</i>).....	116